

BAPTISTERI ROMÀ DE TARRAGONA

Per tal de purificar l'ànima de tota màcula de pecat, particularment de l'original, aquells qui, mitjançant la cerimònia del baptisme — el sagrament de la regeneració per l'aigua en la paraula — entraven a la nova vida espiritual, la vida de Crist, és natural que, a imitació del baptisme del Fill de Déu, executat pel Precursor en el riu Jordà, els primers cristians administrarien aquest sagrament a la primera avinentesa que se'ls oferiria de trobar aigua, onsevulla que fos; per això una font, un riu, un llac, la mar serien els primers baptisteris de què faria ús la nova religió. Així es desprèn dels Fets dels Apòstols i de les històries sagrades; de manera que Tertulià ens diu: “Nec quicquam refert inter eos, quos Iohannes in Iordane et quos Petrus in Tiberi tinxit” (1). Així com una casa particular esdevingué la basílica dels primitius cristians per a la celebració del Sant Sacrifici i altres cerimònies del culte, així també el *balneum* d'alguna casa particular es convertiria en baptisteri; testimoni de lo qual són algunes llegendes de màrtirs de les quals esmentarem particularment les actes del papa S. Marcel, i en foren construïts a les catacumbes. Prudenci (2) ens diu que en el lloc on foren martiritzats els màrtirs de Calahorra hi fou construït un baptisteri.

Però, a mesura que la nova doctrina s'ufanava, i degut a les exigències dels nous costums i de les multituds, es construïren llocs adequats per a la celebració del sagrament del baptisme. Són poques les nacions formades de les ruïnes del vast imperi romà, a les quals d'una manera particular va propagar-se el Cristianisme, que no s'enorgulleixin de posseir algun d'aquests primitius monuments de la nostra fe. A Espanya, demés del record del de la basílica de Santa Màrcia d'Èvora, que en la descripció dels seus viatges esmenta Morales (3), i el de l'atri del santuari de la Santa Creu de Burguillos, hi ha el baptisteri de Sant Miquel de Terrassa, la construcció del qual és asse-

(1) *De baptismo*, 4, ed. Rauschen (*Flor. Patristicum*), p. 20

(2) *Perist.* 8. De loco, in quo martyres passi sunt baptisterium est Calagurri.

(3) *Las antigüedades de las ciudades de España*, Madrid, 1575.

nyalada entre els anys 450 i 711, excavat i publicat per Puig i Cadafalch (4), que conserva tots els elements arquitectònics, però hom no pot dir igual en ço que fa referència a la piscina. No cal dir, però, que a la nostra península existiren altres d'aquests monuments donada la seva catolicitat primitiva, segons ens consta pels seus màrtirs i els seus concilis.

A aquesta petita llista s'hi podrà afegir el de Tarragona, que hem trobat a les excavacions que, sota la protecció de la Junta Superior d'Excavacions, estem practicant a la necròpolis romano-cristiana. És tracta d'un baptisteri cimiterial, situat a poca distància dels murs de la basílica.

En descobrir-lo no ens donàrem compte del que era. Començàvem les excavacions en les quals només havíem trobat alguns sepulcres i encara lluny de sospitar la molta importància de les excavacions que a les nostres mans havien estat confiades, no ens donàrem compte de la finalitat del monument que teníem a la vista, i obrírem el fons per si amagava una trapa que donés accés a una cavitat sepulcral. A la vista dels que es conserven en les ciutats romanes del Nord de l'Àfrica advertirem la importància arqueològica de les nostres ruïnes. Una vintena de baptisteris són coneguts al Nord de l'Àfrica, obeint, alguns, al tipus de creu grega formada per quatre graderies, com a tipus principal dels quals se'ns ofereix el del museu d'Aloui, tot de marbre, i el de Thuburbo Maius, en pedra ordinària, però ben tallada; en canvi, altres, com el de Domus el Karita i el de la basílica de Sant Cebrià, de Cartago, i el d'Hipona són d'obra de mamposeria i, aquest, tan semblant al de Tarragona que, si d'ell en treiem les construccions que encara es conserven de ran de sòl en amunt, ens quedarà solament la pica, ben igual a la de Tarragona, només amb dues graderies arrebossades i estucades.

Aquest no és altra cosa que una *Concha* per a la trina immersió d'aquells que hi eren batejats. Cerimònia que àdhuc es conserva en l'església grega, i era en memòria del tridua sebolliment de Crist. "Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum" (5). Aquest costum fou trencat per l'església toledana en el Concili IV, de 633 (6), establint l'única immersió, per tal que els arrians no entenguessin que hom feia distinció de naturalesa en les tres persones de la Santíssima Trinitat.

Les graderies del baptisteri de Tarragona estan construïdes dintre un massís de mamposeria de 2'70 metres de llarg per 2'35 d'am-

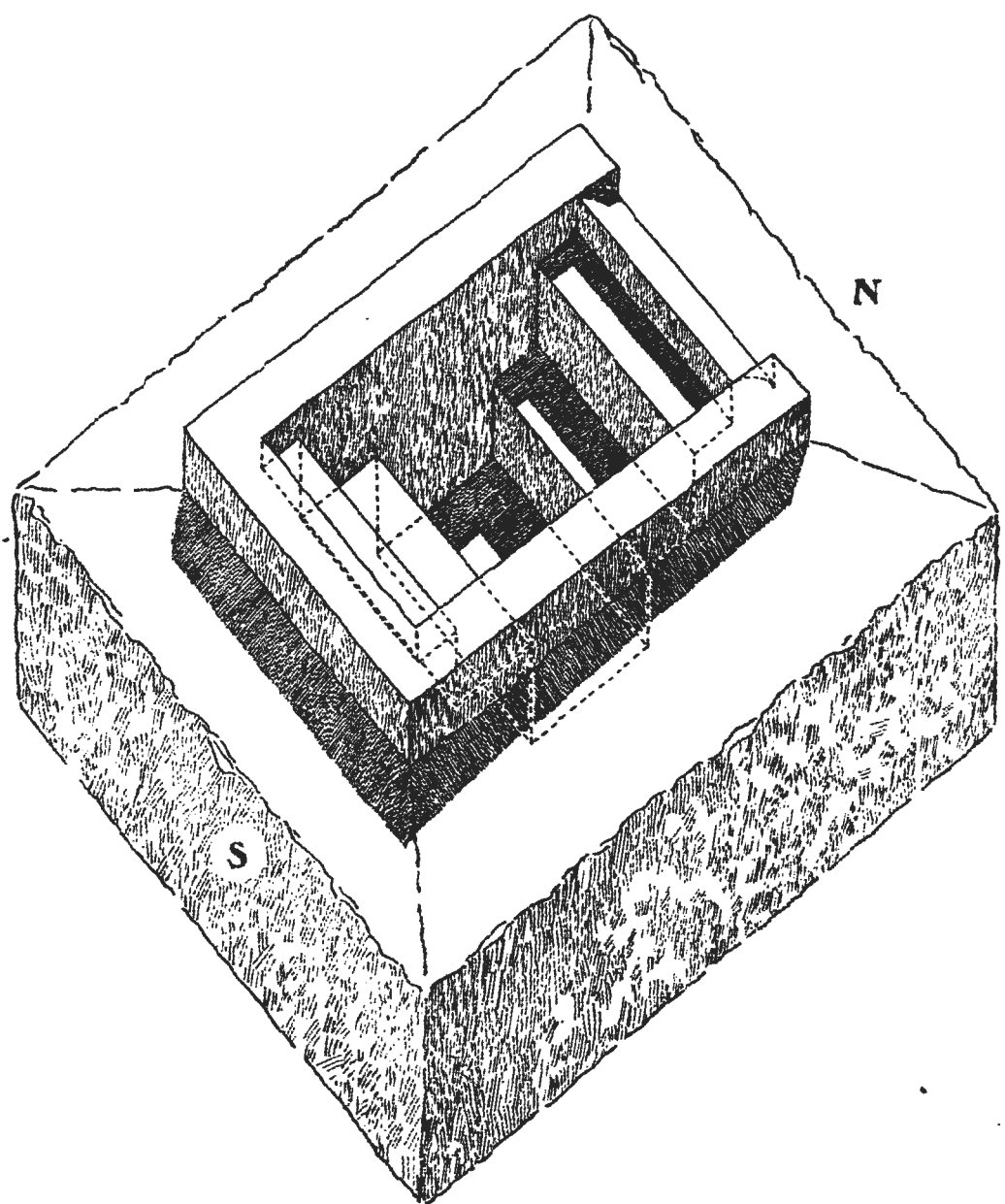
(4) PUIG I CADAVALCH, ANTONI DE FALGUERA I J. GODAY I CASALS: *L'Arquitectura romànica a Catalunya*. Vol. I, pag. 336, Barcelona, 1909.

(5) *Ad Rom.* 6.

(6) Concili IV, any 633, cap. 6, MANSI, 10, col. 618-620.



Baptisteri de Tarragona



Baptisteri romà de Tarragona

ple, la part inferior del qual descansa damunt la terra verge. Com indiquem en el plànol i en la secció, aquest massís va ésser construït en dues represes: fa la impressió de què, una vegada construïdes les escales amb una paret de vint centímetres de gruix, n'hi acoblaren una altra de quaranta, tal volta, per alguna inconsistència de la primera construcció.

Hi hem trobat tres graons a cada costat situats en la direcció de Nord a Sud, no havent-n'hi cap que tingui les mateixes mides ni en la superfície vertical ni en la horitzontal, la qual cosa el lector pot veure amb detall en la secció adjunta.

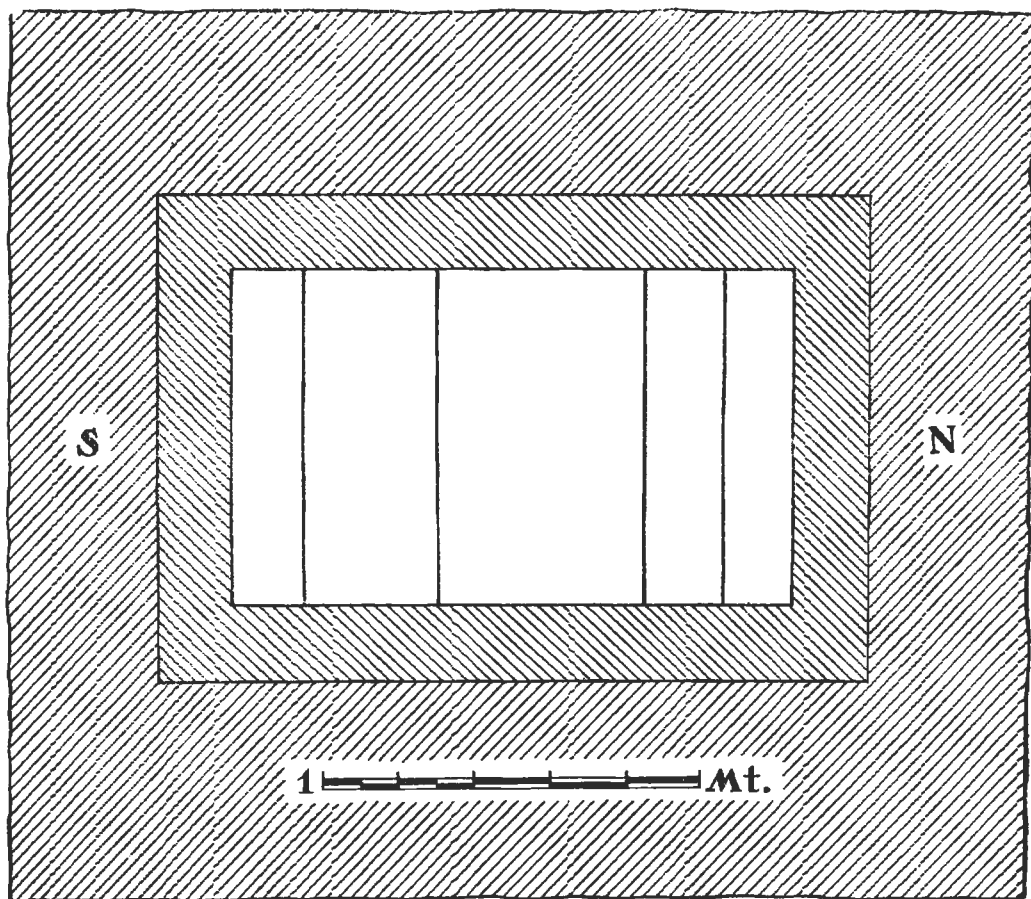
El graó superior del costat nord era fet amb carreus formant angle recte les superfícies vertical i inferior, unides per una de corba en la part exterior. Aquests carreus eren arrebossats i finament estucats, com el demés de la piscina. Aquesta forma peculiar del graó superior dóna l'evidència de què era l'últim d'aquesta graderia. Del graó contrari, corresponent a l'escala del costat sud, només romanien part de l'arrebossat i argamassa fins a una altura d'onze centímetres, essent de tretze la dels carreus del graó oposat, amb tot lo qual ens resulta que la piscina tenia una profunditat màxima de seixanta nou centímetres.

Prop d'aquest baptisteri, més cap al nord, estem trobant diverses construccions de l'època romana per al servei d'aigües, les quals hom suposa serien utilitzades també per aquest baptisteri.

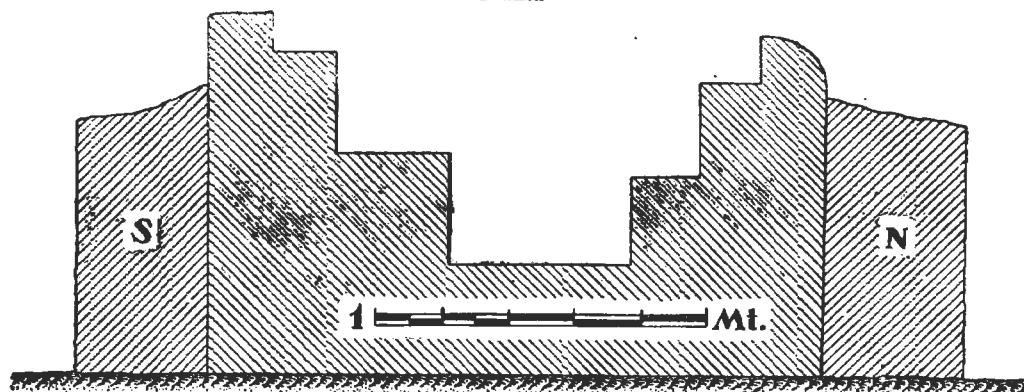
Indubtablement en l'època florida de la Necròpolis de Tarragona ja fou abandonat, qui sap si per haver-ne construït un altre més adient a les necessitats de la triomfant religió cristiana; ço que hom dedueix del que hem trobat és que, estant ja arruïnat, construïren damunt seu un paviment el qual, pels materials que el formaven, no dubtem a assegurar que és del segle IV o V, com molts altres paviments que hem trobat a la mateixa necròpolis, i suposem que era un pis que cobria els sepulcres inferiors, per contenir-ne d'altres damunt seu i que ja no existien en el temps de la nostra excavació. Aquest pis es veu en el fotogravat adjunt sostingut per una candela per tal que sense perill l'obrer qui cavava pogués trobar l'angle nord-oest d'aquesta construcció. Aquest pis o paviment era fabricat amb una solera de tres capes, el gruix de les quals era de vint-i-sis centímetres (7). La capa inferior, d'arena groga piconada que abunda a Tarragona, però no en aquell lloc, solament tenia sis centímetres de

(7) D'ella presentem una secció en la memòria de les excavacions, número 93 de l'ordre general, fig. 8. Demés, en el plànol general de les excavacions descrites en aquesta memòria i en el de la 104, hom pot trobar el seu emplaçament amb relació a la basílica i a la fàbrica de Tabacs.

Baptisteri romà de Tarragona



Planta



Secció

gruix; damunt d'aquesta capa els seus constructors posaren còdols i morter; i, damunt, una altra de testos i morter estucada de vermell. Del fons de la piscina a la part inferior d'aquesta solera hi havia noranta centímetres. Aquesta solera és el que ens fa assenyalar a aquest baptisteri el segle IV com a la seva més moderna època, suposant que seguiria la sort de la destrucció de Tarragona als inicis del segle V (8) si no fou abandonat al temps de la pau de l'Església per a construir-ne un altre de millor, com hem apuntat més amunt.

JOAN SERRA I VILARÓ, PREV.

(8) SERRA Y VILARÓ, *Excavaciones en la Necrópolis romano-cristiana de Tarragona*. Memòria núm. 104 de l'ordre general, p. 82.